

Rudolf Steiner - Éterizace krve

Zasažení éterického Krista do zemského vývoje

V Basileji 1.října 1911

(přeložila L.Bulířová)

Obsah: *Obtíže sebepoznání. Dva póly duševního života: intelektuální pól, ovládající bdělý život denní, pól vůle, bdící ve spánku. Myšlenky jakožto stínové obrazy intelektuálního světa. Estetické a morální impulsy jakožto odrazy nebeského světa. Splynutí obou pólů působením éterického Krista. Přeměna země morálním ohněm Kristovým; její ponoření do morální éterické atmosféry. Člověk zrcadelným obrazem duchového světa.*

Ve všech dobách, v nichž lidé usilovali o poznání mystické nebo realistické nebo jakkoli vůbec, bylo sice vyžadováno sebepoznání člověka jakožto požadavek kladený našim duším, ale toto sebepoznání lidské duše - jak muselo být již častěji zdůrazněno také při jiných příležitostech - není tak snadné, jak si mnozí, i z anthroposofů, někdy ještě představují. A obtíže sebepoznání člověka jsou něco, co by si měl anthroposof vždy opět a opět uváděti před duši, protože toto sebepoznání jest na druhé straně nejdůležitější věcí, chceme-li ve světovém bytí vůbec dojít k člověka důstojnému cíli, ke skutečnému, člověka důstojnému životu a jednání. Dnes se budeme především zabývatí poněkud otázkou, proč jen musí být sebepoznání pro člověka obtížné.

Nuže hled'te, člověk jest velmi složitou bytostí, a mluvím-li např. o lidském duševním životě, lidském vnitřním životě, nesmíme si naprosto předem představovati tento duševní život, tento vnitřní život primitivně nebo jednoduše, nýbrž musíme míti trpělivost chtít vnikati vždy hlouběji, abychom poněáhlu skutečně pronikli tuto zázračnou stavbu, tuto zázračnou organizaci božských duchových mocností vesmírných, jakou se nám člověk může jeviti.

Nežli vnikneme do podstaty poznání, mohou nám býti nápadné na životě lidském dvě věci. Stejně jako má magnet severní a jižní pól, jako máme venku ve světě jasno a temno jakožto dva hlavní odstíny světla, tak má duše také dva - můžeme říci - duševní póly svého života. Oba tyto póly můžeme objeviti, když pozorujeme člověka ve dvou životních situacích. Jedna taková životní situace by nastala pro duševní život tehdy, kdybychom viděli člověka, - nu, řekněme - státi na silnici zcela pohrouženého do pozorování krásného, vznešeného, neobyčejného přírodního zjevu; vidíme, jak nepohne ani rukou, ani nohou, jak skoro ani neodvrací oči od přírodního zjevu nebo předmětu, jenž jej zaujal a jež pozoruje, a vidíme, jak se vnitřně zabývá tím, že si tvoří obrazy toho, co vidí před očima. Pravíme: jest pohroužen v pozorování, představuje si své okolí. To by byla jedna situace, kterou chceme pozorovati. Druhá situace by byla tato: Nějaký člověk jde přes ulici a cítí se jiným člověkem uražen, raněn. Aniž mnoho přemýšlí, uchvátí ho zlost, hněv, a jako výlev své zlosti učiní toto:

udeří toho, jenž ho urazil nebo podobně. Zde vidíme impulsy vůle a můžeme si zcela dobře představit, že tento impuls nepředcházelo mnoho myšlenek a představ, a že by onen člověk snad nebyl pozdvihl ruku k ráně, že by byl zabránil výbuchu zlosti, kdyby byl mnoho přemýšlel. Máme tu před sebou dvoje extrémní jednání: jedno, jevící se zcela jako představa, při níž jest vědomá vůle úplně vyloučena, a druhé, při němž se vyloučen život představ a kde člověk přechází ihned k vyjádření impulsu vůle. To jsou dvě věci, představující nám vůbec dva extrémní póly lidské duše. **Impulsivnost vůle** - jest jeden pól; **pohroužení se v pozorování bez vůle**, představa, myšlení, zatím co vůle mlčí, to jest druhý pól. Tak jsme postavili před sebe skutečnosti zcela exotericky, čistě pozorováním zevního života.

Nyní můžeme jíti o něco hlouběji, a tu přijdeme do sfér, v nichž se zcela vyznáme jen tehdy, vezmeme-li na pomoc okultní bádání. Zde se nám ukazuje jiná polarita; jest to polarita **bdění a spánku**. Víme, co znamená v okultním smyslu spánek a bdění. Ze základních pojmů našeho anthroposofického poznání víme, že ve bdění organicky v sobě vzájemně vězí a vzájemně na sebe působí čtyři články, fyzické, éterické, astrální tělo a já; ve spánku však že fyzické a éterické tělo leží v posteli, ale astrální tělo a já že jsou jakoby rozlity v celém velkém světě, hraničícím bezprostředně s naším fyzickým jsoucнем. Mohli bychom pojednávat o této skutečnosti také ještě jinak. Mohli bychom se zde totiž také tázati: jak jest to vlastně s pozorováním světa života, s představováním a myšlením - a s vůlí a jejími impulsy - ve bdění a ve spánku?

Hled'te, jdeme-li hlouběji, tu se ukáže, že člověk ve svém nynějším fyzickém životě v určitém smyslu vlastně **vždycky spí**. Jenomže spí v noci **jinak** nežli ve dne. Můžete si to již čistě zevně představit, jelikož víte, že jest možno za dne okultně se probuditi, státi se jasnovidným, zříti do duchového světa. Naproti tomuto pozorování obyčejné fyzické tělo usnulo, a když se člověk naučí používat svých duchových smyslů, můžeme říci, že to jest **probuzení**. A pokud se týká nočního spánku, jest jasno, že člověk spí. - Takže můžeme říci: obyčejný spánek je spánkem vzhledem k zevnímu fyzickému světu, denní vědomí v dnešní době je spánkem vzhledem k duchovému světu. Tyto skutečnosti si můžeme uvést před oči ještě zcela jiným způsobem; jdeme-li hlouběji vidíme, že v obyčejném bdělém stavu fyzického života má člověk zpravidla velmi málo moci nad svou vůlí. Vůle jest něco, co se dennímu životu velmi vymyká. Budete-li pozorně pozorovati, co nazýváme lidskou vůlí, uvidíte, jak málo se má člověk v moci během denního života vzhledem k impulsům vůle. Pozorujte, jak málo z toho, co děláte od rána do večera, pochází skutečně z vlastního myšlení a představování, z osobních, individuálních rozhodnutí. Nemůžete nazvati skutečným rozhodnutím vlastního myšlení a vlastní vůle, sednete-li si ke stolu, když jste hladoví, neboť to způsobuje váš organismus, váš tělesný stav. Pokuste se uvést si před oči svůj denní život a uvidíte, jak málo na vůli přímo působí vlivy z lidského centra. Co jest toho příčinou? Tomu učí okultismus, který ukazuje, že člověk vzhledem k vůli za dne skutečně spí, t.j. že vůbec nežije ve svých impulsech vůle. Můžeme docházeti vždy k lepším a lepším pojmům a představám, můžeme se třeba stávatí vždy morálnějšími, jemnějšími lidmi, ale vzhledem k vůli nemůžeme dělati vůbec nic. Pěstujeme-li lepší myšlenky, můžeme působiti nepřímou zpět na vůli, ale vzhledem k vůli, co se života týká, nemůžeme přímo dělati vůbec nic, neboť na naši vůli vykonává teprve oklikou

přímý vliv náš denní život, **oklikou** skrze spánek. Když spíte, nemyslíte, nemáte představ: představy a myšlenky jsou to, jež přecházejí ve spánek. Vůle naproti tomu bdí a proniká náš organismus zvenku a oživuje ho. Proto se budeme cítit ráno osvěženi, jelikož to, co vniká do našeho organismu, má povahu vůle. Že tuto práci vůle nepostřehujeme, že o ní nic nevíme, ukáže se nám zcela uvěřitelným, když pomyslíme, že naše představy spí, když sami spíme. Proto budiž především dán podnět k dalšímu uvažování, k dalšímu meditování. Uvidíte, čím dále pokročíte v sebepoznání, tím více poznáte oprávněnost této věty: **Člověk spí vzhledem ke své vůli, když bdí, a spí vzhledem ke svým představám, když spí.** Za dne spí vůle, za noci spí život představ.

Že si člověk neuvědomuje, že vůle v noci nespí, to pochází odtud, že člověk dovede bdít jen v životě představ. **Vůle v noci nespí, nýbrž působí tu jako v pravém ohnivém živlu,** pracuje na těle člověka, aby obnovila, co bylo za dne spotřebováno.

V člověku jsou tedy dva póly, impulsy vůle a impulsy pozorování nebo představ, a lidé se chovají k těmto dvěma pólům ve zcela protilehlém smyslu. Ale to jsou jenom dva póly. Celý duševní život probíhá v různých odstínech mezi těmito dvěma pólů, a přiblížíme se tomuto duševnímu životu nyní ještě o něco více tím, když se pokusíme tento duševní život, tento mikrokosmický duševní život uvést v poměr k tomu, co poznáváme jakožto vyšší světy. Z toho, co bylo řečeno, jsme viděli, že život představ jest jedním pólem našeho duševního života. Tento život představ jest něco, co se zevnímu, materialisticky myslícímu člověku jeví něčím neskutečným. Není-liž pravda, jak často slyšíme vysloviti myšlenku: Ach, představy a myšlenky jsou přece pouze představy a myšlenky! Tím má být poukázáno na to, že když vezmeme do ruky kus chleba nebo kus masa, to že jest realita, myšlenka však že jest jen myšlenkou. Jest tím míněno, že když myšlenky nelze jisti, že tudíž nejsou reálné, skutečné, že to jsou "pouze" myšlenky. Ale proč jsou to pouze myšlenky? Myšlenky jsou pouze myšlenkami proto, že to, co člověk nazývá svými myšlenkami, má se k tomu, co myšlenky skutečně jsou jako stínový obraz k věci samé. Když máte zde květinu a vidíte její stínový obraz, poukazuje stínový obraz na květinu, na skutečnost. Tak je tomu také s myšlenkami. **Lidské myšlení je stínovým obrazem představ a bytostí, které jsou ve vyšším světě, v tom, co nazýváme astrální úrovni.** A myšlení si vlastně představíte správně - přednášející kreslí... (není to zcela správné, jest to kresleno jen schematicky) když si představíte lidskou hlavu; v hlavě jsou myšlenky; ale myšlenky, které jsou v hlavě, musíme si představiti - jakožto živé bytosti - na astrální úrovni. Tam působí nejrůznější bytosti; tam se to jen hemží představami a činy, a ty vrhají své stínové obrazy do člověka, a tyto děje se zrcadlí v lidské hlavě jakožto myšlenky. Když si pomyslíte: z vaší hlavy jdou neustále proudy do astrální úrovně, a ty jsou stíny, zprostředkující ve vaší hlavě život myšlenek, jest to představa správná.

Pro lidskou duši však existuje mimo to, co můžeme nazvati myšlenkovým životem, ještě život jiný. V obyčejném životě rozlišujeme (není to zcela přesné, ale říkám to, abychom dostali představu o tom z obyčejného života) rozlišujeme život myšlenkový a život citový. U citů rozlišujeme city libosti, city sympatie a city nelibosti, city antipatické. První vystupují při činech správných, blahovolných, antipatie vzniká při činech zlovolných, bezprávných. To jest již víc než pouhá představa. To jest něco jiného než pouhé představování. I při těch nejlhostejnějších věcech si něco

představujeme. Ale duševní zážitky sympatie a antipatie máme jen ke krásnému a dobrému nebo špatnému a ošklivému. ***Stejně jako poukazuje vše, co probíhá v člověku jako myšlenky, na astrální úroveň, tak poukazuje vše, co jest spojeno se sympatií a antipatií na to, co nazýváme nižším devachánem.*** A právě tak mohl bych při těchto představách čáru, kterou jsem před tím nakreslil až do astrálního světa, vésti až do devachánu neboli světa nebeského. V nás, především v naší hrudi, probíhají děje nebeského světa neboli devachánu jakožto city sympatie a antipatie pro všechno krásné a ošklivé, dobré a špatné nebo zlé, takže tím, co můžeme nazvat svými pocity naproti morálně-estetickému světu, neseme ve své duši odrazy nižšího devachánu, nebeského světa.

Pak máme ještě třetí stránku lidského duševního života, kterou musíme přesně rozlišovati od pouhé záliby pro činy blahovlnné. Jest v tom rozdíl, stojíme-li tu a krásný čin přízně vidíme jinde a nalézáme v něm zalíbení, nebo uvedeme-li sami vůli v činnost tak, abychom blahovlnný čin vykonali sami. Zálibu v činech dobrých, krásných, a nelibost ke zlým, ošklivým nazval bych - ***živlem estetickým***, naproti tomu to, co člověka pudí, aby jednal dobře, ***živlem morálním***. Živel morální stojí výše nežli živel pouze estetický, pouhá záliba a nelibost stojí hlouběji, než cítíme-li se puzeni činiti dobro nebo zlo. V téže míře, jak se naše duše cítí puzena, jak cítí morální impulsy, v téže míře jsou tyto impulsy stínovými obrazy vyššího devachánu, hořejšího nebeského světa.

Můžeme si zcela dobře představit, že tyto tři stupňovité nad sebou stojící duševní činnosti, čistě intelektuální činnost myšlení, představování, pozorování, estetická činnost libosti a nelibosti, a morální činnost v impulsích naproti zlu a dobru, že tyto tři od sebe oddělené zážitky duševního života člověka jsou ***mikrokosmickými obrazy*** toho, co jest venku ve velkém světě, ***v makrokosmu***, rozloženo nad sebou ve třech světech: ve světě astrálním, zrcadlícím se jakožto svět myšlenek, svět intelektuální; ve světě devachánu, odrážejícím se jakožto estetický svět libosti a nelibosti; ve světě vyššího devachánu, odrážejícím se jakožto morálnost.

Spojíme-li to, co bylo nyní řečeno, s tím, co jsme řekli dříve o obou pólech lidské duše, musíme vycítiti, že právě intelektuálnost jest jedním pólem, pólem ovládajícím především bdělý denní život, kdy bdíme vzhledem k intelektuálnímu životu. Člověk bdí za dne vzhledem ke svému intelektu; ve spánku bdí vzhledem ke své vůli. Ale protože pak spí vzhledem ke svému intelektu, neuvědomuje si, co podniká vůlí. Ale na vůli nepřímo působí to, co nazýváme morálními zásadami a impulsy. A člověk skutečně potřebuje spánku, aby to, co přijímá životem myšlenek z morálních impulsů, mohlo skutečně dojít k efektivní působnosti. Jest pravda, že člověk, takový jaký jest dnes v obyčejném životě, může vykonati něco řádného jen na úrovni intelektuální; méně dokáže již na úrovni morální: tu jest odkázán na to, aby mu bylo pomáháno z makrokosmu.

Co je v nás, může nás dovésti o píd' dále v intelektuálnosti; při pokroku morálního polepšování musí nám přijíti na pomoc Bohové. Proto upadáme ve spánek, abychom se mohli ***ponořiti do božské vůle***, kdy nejsme při tom se svým bezmocným intelektem,

a kdy božské síly **přeměňují** to, co přijímáme jakožto morální zásady, **v sílu vůle**, kdy naočkovávají naši vůli to, co jinak můžeme přijímat jen svými myšlenkami.

Mezi těmito dvěma póly, pólem vůle, bdícím v noci, a pólem intelektu, bdícím za dne, leží estetický kruh, který je v člověku vždycky. Neboť člověk jest za dne takový, že nebdí zcela; jen nejstřízlivější, nejšosáčtější lidé bdí vždycky, když jsou vzhůru. Lidé musí vlastně také za dne poněkud snít, musí být schopni také za bdění poněkud snít, musí být schopni oddati se umění, básnění nebo jinému životnímu zaměstnání, nesměřujícímu jen k drsné skutečnosti. Kdo se tomu takto oddá, spřádá pásku, která může působiti velice osvěžujícím a oživujícím vlivem zpět na celý život. Oddání se takovýmto myšlenkám jest jaksi to, co vniká jako sen do bdělého života. A do spánku že vnášíme snění, to přece víte; tu jsou to skutečné sny, které pronikají ostatní vědomí ve spánku. To jest něco, čeho potřebují všichni lidé, kteří nechtějí vésti jen střízlivý, suchý, nezdravý denní život.

A v noci přichází snění samo tak jako tak, to nemusíme ospravedlňovati. Jest to ono, co leží uprostřed mezi dvěma póly, nočním a denním sněním, - "schopnost žít poněkud ve své fantazii".

Máme tedy také zde trojnost v duši. Intelektuálnost, již skutečně bdíme a již neseme v sobě stínové obrazy astrální úrovně, když se za dne oddáváme myšlenkám, takže vznikají neplodnější nápady života, všedního života, a velké vynálezy. A když sníme ve spánku, kdy tyto sny vnikají do našeho spánku, tu se v nás odrážejí obrazy nižšího nebeského světa neboli nižšího devachánu. A když pak v noci pracujeme a vtiskujeme své vůli morálnost - nemůžeme to postřehovati přímo, nýbrž jen v účincích - , když jsme schopni, během noci naočkovávati svému myšlení tento vliv božských duchových mocností, tu jsou impulsy, které tu postřehujeme, odrazy z horního devachánu, z horního nebeského světa. Jsou to morální impulsy a city, v nás žijící, které nás vedou k tomu, že pravíme: **v zásadě jest lidský život ospravedlněn jen tím, že dáváme své myšlenky do služeb dobra a krásy a že svou intelektuální činnost pronikáme pravou, skutečnou krví božského duchového života, že ji pronikáme morálními impulsy.**

Co jsme takto vylíčili jakožto lidský duševní život nejprve na základě zevního exoterického pozorování, pak poněkud mystičtějšího pozorování života, to vychází najevo při hlubším okultním bádání. A tu se nám ukazuje to, co jsme nyní popsali více zevně jakožto pochody, které může na člověku pozorovati také jasnozření. Když dnes stojí před námi bdící člověk a pozorujeme ho jasnovidným zrakem, tu vidíme, že jdou neustále od srdce k hlavě jakési světelné paprsky. Kdybychom to chtěli schematicky nakresliti, museli bychom to udělati tak, že bychom nakreslili zde srdeční krajinu /přednášející kreslí/, pak jdou stále proudy k mozku a opřádají uvnitř hlavy ústrojí, označované anatomii jakožto šišinka. Jde to vzhůru k hlavě jako světelné paprsky, opřádající žlázu v mozku, tzv. šišinku. Tyto proudy vznikají tím, že se lidská krev, která jest fyzickou substancí, fyzickou látkou, neustále rozpouští v éterickou substanci; takže v srdeční krajině přechází krev neustále v jemnou éterickou substanci, která proudí vzhůru k hlavě a třpytivě krouží okolo šišinky. Tento pochod, toto éterizování krve, jeví se neustále u bdícího člověka. Jest to tak, že kdybychom měli zde krajinu

mozkovou, zde krajinu srdeční, že by okultní pozorovatel viděl neustále proud zvenčí dovnitř, také zezadu dovnitř k srdci. Ale tyto proudy, které u spícího člověka proudí z makrokosmu do nitra toho, co tu leží v posteli jakožto fyzické a éterické tělo, to se jeví, zkoumáme-li to, skutečně jako něco velmi zvláštního. Tyto paprsky jsou velmi různé u různých lidí. Spící lidé se velmi od sebe různí, a kdyby lidé, kteří jsou ještě poněkud ješitní, věděli, jak se vyzrazují před okultním zrakem, když ve veřejných shromážděních usnou, zabránili by tomu, protože to působí zrádně.

Jest tomu skutečně tak, že se ve vysoké míře ukazují morální kvality ve zvláštním zbarvení toho, co do člověka proudí ve spánku, takže člověk nízkých morálních zásad má zcela jiné proudy nežli člověk se vznešenými zásadami. Tu není nic platno za dne se přetvařovati. Vůči vyšším světovým mocnostem se nemůžeme přetvařovati. Jest to tak, že do někoho, kdo má jen nepatrný sklon k ne zcela morálním zásadám, neustále proudí hnědavě-červené a rozmanité jiné červenohnědavé záření. U těch, kteří mají vznešené morální ideály, vyskytuje se šeríkově-fialové záření. Ve chvíli procitnutí nebo usnutí nastává okolo šišinky jakýsi zápas mezi tím, co proudí shora dolů a tím, co proudí zdola vzhůru. Intelektuální živel proudí u bdícího člověka zdola vzhůru ve formě světelných vlivů; a to, co má vlastně morálně-estetickou povahu, to proudí shora dolů. A ve chvíli procitnutí a usnutí potkávají se vzhůru a dolů jdoucí proudy, a tu můžeme posouditi, je-li někdo obzvláště chytrý a má nízké zásady, kdy nastává silný zápas poblíže šišinky, nebo když má zásady dobré, tu nám proudí vstříc jeho intelektualita. Pak se objeví rozprostřeno okolo třpytivé záření. Šišinka jest ve chvíli procitnutí nebo usnutí jaksi uložena v malém světelném moři, a v tom, že je šišinka ve chvíli procitnutí a usnutí obklopena klidným zářením, jeví se morální vznešenost. Tak se zrcadlí v člověku jeho morální vlastnosti. A toto klidné záření rozprostírá se často až do blízkosti srdce. Tak jeví se v člověku dva proudy, jeden z makrokosmu, druhý mikrokosmický.

Celou důsažnost toho, jak se tyto dva proudy v člověku potkávají, můžeme posouditi teprve tehdy, když na jedné straně uvážíme, co bylo zprvu řečeno více zevně o duševním životě, jak se jeví ve své trojí polaritě intelektuality, estetičnosti a morality, jež proudí shora dolů, od mozku k srdci; na straně druhé dojdeme však k celému významu toho, co bylo řečeno, když si nyní uvedeme před oči příslušný zjev v makrokosmu. Tento příslušný zjev musíme líčiti dnes tak, jak se nám jeví jako výsledek nejpečlivějšího okultního bádání posledních let, podniknutého duchovým zkoumáním některých skutečně pravých rosikrucianů. V souhlase s tím musí být líčeno toto makrokosmické dění naproti dění mikrokosmickému. A tu se tedy jeví (této věci budete rozuměti vždy čím dále více), že něco podobného, jak to bylo nyní řečeno pro mikrokosmos, probíhá také v makrokosmu. Jako se v krajině lidského srdce krev neustále proměňuje v éterickou substanci, tak probíhá v makrokosmu podobný pochod. Pochopíme to, když obrátíme svůj zrak k mysteriu na Golgotě a ke chvíli, kdy tekla krev Krista Ježíše z jeho ran.

Na tuto krev nesmíme hleděti jen jako na chemickou substanci, neboť tato krev jest následkem všeho, co bylo líčeno jako přirozenost Ježíše Nazaretského, ***něco zcela zvláštního***. A tím, že byla prolita a že se vylila do země, byla dána naší zemi substance, která tím, že se spojila s naší zemí, znamená událost, jež jest

nejvýznamnější událostí pro veškerou budoucnost naší země a jež mohla také jen jednou nastati. Co se stalo s touto krví v následujících dobách? Nic jiného, než co se děje jinak v srdci člověka. Tato krev prošla během zemského vývoje éterizačním procesem. A jako naše krev proudí jakožto éter od srdce vzhůru, tak žije v zemském éteru od mysteria na Golgotě éterizovaná krev Krista Ježíše. Éterické tělo země je proniknuto tím, co se stalo z krve, jež byla prolita na Golgotě; a to jest důležité. Kdyby se nebylo stalo to, co se stalo skrze Krista Ježíše, bylo by tomu jen s lidmi na zemi tak, jak to bylo zde líčeno. Takto jest však od doby mysteria na Golgotě stálá možnost, že v těchto proudech zdola vzhůru proudí spolu vliv éterické krve Kristovy.

Tím, že jest v éterickém těle země éterická krev Ježíše Nazaretského, proudí s éterizovanou lidskou krví zdola vzhůru, od srdce k mozku, to, co jest éterizovaná krev Ježíše Nazaretského, takže se nesetkává v člověku jen to, co bylo zprvu líčeno, nýbrž setkává se vlastní lidský proud krve a proud krve Krista Ježíše. Ale spojení obou těchto proudů nastává jen tehdy, když člověk přináší vstříc správné porozumění tomu, co jest obsaženo v Kristově impulsu. Jinak nemůže nastati žádné spojení, jinak se oba tyto proudy vzájemně odpuzují, právě tak, jak se srážejí, odrážejí se zase od sebe. Porozumění můžeme dojíti jen tehdy, když se ho dopracujeme v každém věku zemského vývoje tak, jak jest to tomuto věku přiměřeno. V době, kdy žil Kristus Ježíš na zemi, mohli přinášeti správné porozumění vstříc nastávajícím událostem ti, kdo přicházeli k jeho předchůdci Janovi a dávali se křtíti formulí vyjádřenou v evangeliích. Přijímali křest, aby změnili hříchy, t.j. karmu svých předcházejících životů, která byla u konce, a aby poznali, že nejdůležitější impuls zemského vývoje sestoupí nyní do fyzického těla. Ale vývoj lidstva postupuje, a pro naší dnešní dobu je důležité, aby se člověk naučil nahlížeti, aby se naučil přijímat duchovědecké poznání, aby ponenáhlu to, co proudí od srdce k mozku nadchl tak, že to bude přinášeti porozumění pro anthroposofii. A následek toho bude, že bude moci přijmouti to, co počne od 20. století zasahovati: to jest éterický Kristus naproti fyzickému Kristu palestinskému. Neboť dospěli jsme k době, kdy éterický Kristus zasahuje do života země a kdy se stane viditelným zatím malému počtu lidí jakoby přirozeným jasnozřením. Pak v příštích třech tisících let bude viditelným vždy více lidem. To musí přijíti, to jest přírodní událost. Že to přijde, je pravda právě tak, jako že přišly v 19. století vymoženosti elektřiny. Jest pravdou, že bude určitý počet lidí viděti éterického Krista a že budou míti zážitek události u Damašku. Ale půjde o to, aby se lidé naučili postřehovati chvíli, kdy k nim Kristus přistoupí. Uplyne jen málo desetiletí a pro lidi, zvláště pro lidi v mladistvém věku, to nastane - již nyní se to všude připravuje - člověk přijde tam nebo onam a zažije to neb ono; kdyby jen měl zrak zbystřený zabýváním se anthroposofií, mohl by již pozorovati, že je pojednou někdo okolo něho, že přichází, aby mu pomohl, aby ho upozornil na to neb ono, - že mu Kristus vystupuje vstříc - , ale on myslí, že je tu nějaký fyzický člověk. Tak mnohý zažije, když bude se stísňeným srdcem, zatížen žalem, seděti tiše ve svém pokoji, něvěda kudy kam, že se otevrou dveře, éterický Kristus se objeví a bude k němu mluvit slova útěchy. Živým utěшитelem se stane Kristus pro lidi! I když se to dnes ještě zdá být groteskním, jest to přece pravda, že někdy, když budou lidé seděti pospolu, když nebudou věděti kudy kam, i když bude seděti více lidí pospolu a budou čekati: že pak uvidí éterického Krista! Bude tu sám, bude radit, jeho slovo zazní také ve shromážděních. Těmto dobám jdeme určitě vstříc.

Jest to něco pozitivního, to, co zasáhne jako pozitivní, budující živel do vývoje lidstva. Ani slovo nebudiž řečeno proti velkým kulturním vymoženostem naší doby; jest jich třeba pro blaho a uspokojení lidí. Ale když vezmete vše, co můžete vzít ze zevních pokroků v ovládnání přírodních sil, nemůžeme to srovnati ani jako něco malého a bezvýznamného s tím, co bude dáno člověku, který zažije ve své duši procitnutí skrze Krista, jenž nyní zasáhne do kultury lidstva a do jejích záležitostí. Co tím povstane pro lidi, jsou budující, pozitivní síly. Kristus přináší do kultury lidstva budující síly.

Kdybychom se podívali na první poatlantskou dobu, viděli bychom, že tenkrát lidé stavěli jinak svá obydlí nežli dnes. Tu používali všeličeho, co rostlo a čemu jen napomáhali. I paláce stavěli tak, že napomáhali přírodě, splétající větve a rostliny atd. Dnes musí lidé stavěti z trosek. Veškerou kulturu zevního světa děláme z trosek. A během příštích let porozumíte tomu ještě lépe, jak v naší kultuře jest ještě mnoho jiných věcí produktem rozvratu.

Světlo se rozkládá během našeho poatlantského zemského procesu! Až po Atlantidu byl zemský proces vzestupný; od té doby jest rozkladný. Co jest světlo? Světlo se rozpadá a rozpadlé světlo jest elektřina. Co známe jakožto elektřinu, jest světlo, ničící samo sebe ve hmotě. A magnetismus jest chemická síla, proměňující se v zemském vývoji. A ještě třetí síla se objeví. A když se člověku již dnes elektřina jeví divotvornou, bude míti tato třetí síla ještě mnohem velkolepější vliv na kulturu. A čím více budeme této síly používati, tím dříve se stane země mrtvolou, aby to, co je duchovostí země mohlo přejíti v Jupitera. Těchto sil musí být používáno, aby byla země zničena, aby byl člověk od země osvobozen, a aby tělo země mohlo odpadnouti. Dokud byla země ve vzestupném procesu, tu se to nedělalo, protože jen rozpadající se země může používati velkých kulturních vymožeností elektřiny. Musí to být pohnáhu přece vysloveno, byť by to znělo v dnešní době sebe podivněji. Musíme porozuměti vývojovému procesu; tím se lidé naučí správně oceňovati naši kulturu. Poznáme tak, že jest nutno zemi zničit, jinak nebude duch osvobozen. Ale naučíme se také oceňovati, co tu je pozitivního: vnikání duchových sil do zemského bytí!

Tak vidíme již velký, mohutný pokrok v tom, že bylo třeba, aby Kristus žil po tři léta v dobře připraveném lidském těle, aby se mohl stát viditelným pro smyslové oči: tím, co se tu stalo v těchto třech letech, dozráli lidé k tomu, že budou viděti toho Krista, jenž bude choditi v éterickém těle, jenž bude stejně reálně a skutečně zasahovati do zemského života, jako fyzický Kristus v době palestinské skutečnosti. Lidé budou vědět, nebudou-li pozorovati takové věci smysly nejasnými, že mají co činiti s éterickým tělem, jež bude choditi fyzickým světem, a dále budou vědět, že jest to jediné éterické tělo, které může působiti ve fyzickém světě tak, jako jinak působí fyzické tělo člověka. Bude se lišiti do fyzického těla jen tím, že bude moci být - abych tak řekl - na dvou, na třech, ano na stu a tisíci místech najednou, což jest možno jen éterické, ne však fyzické postavě. Tímto pokrokem lidstva se dosáhne, že oba póly, o nichž jsem se dříve zmínil, intelektuální a morální pól, se budou vždy více spojovati, že splynou v jednotu. To nastane proto, že se lidé během příštích tisíciletí vždy více naučí pozorovati ve světě éterického Krista; budou i za dne vždy více proniknuti přímým vlivem dobra v duchových světech. Zatím co vůle nyní za dne spí a člověk vlastně může působiti jen nepřímo představou bude dána během příštích tisíciletí čím

dále tím více možnost, aby to, co působí od našich dnů a co řídí Kristus, zlepšovalo také za dne přímo působení člověka.

O čem snil Sokrates: aby ctnosti bylo možno se naučiti, to skutečně nastane. A vždy více bude na zemi možno, že bude nejen náš intelekt povzbuzován naukami, nýbrž že budou těmito naukami rozšiřovány také morální impulsy. Schopenhauer řekl: kázati morálku jest lehké, morálku zakládati velmi těžké. Proč jest tomu tak? Protože kázáním nebyla ještě žádná morálka skutečně rozšířena. Můžeme zcela dobře morální zásady uznávat a nemusíme je plnit. Pro většinu lidí platí výrok sv. Pavla: duch je hotov, ale tělo je slabé! To se mění tím, že z této Kristovy postavy proudí morální oheň. Tím však nastane čím dále tím více pro zemi to, že člověk bude uznávat nutnost morálnosti a jejich impulsů. A tak bude člověk zemi přetvářeti podle toho, jak bude vždy více cítiti, že morálnost náleží k zemi. A v budoucnosti budou moci být jen ti lidé nemorálními, jimž se v nemorálnosti dostane pomoci, kteří budou posedlí zlými démony, ahrimanskými, asurskými mocnostmi a kteří budou o tuto posedlost usilovati. Budoucí stav země bude takový, že bude dostatečný počet lidí, kteří budou čím dále tím více morálnosti učit a zároveň ji upevňovati; ale ti, kteří tomu budou ze své vlastní vůle chtít, ti se oddají zlým mocnostem a budou tvořiti moře zla naproti dobrým lidem. K tomu nebude nikdo nucen, to bude každého svobodná vůle.

Potom přijde doba, kdy nastane na zemi to, co jest vlastně obsaženo jen ve velkolepých definicích východního okultismu a východní mystiky, kdy tato morální atmosféra ve vysoké míře vzroste. O této době mluví východní mystika po mnohá tisíciletí. A zejména mnoho mluví od vystoupení Buddhova o stanovisku budoucnosti, kdy bude země ponořena do morální éterické atmosféry. A velikou nadějí budoucnosti bylo vždycky již od doby starých Říšiů před východní mystikou to, že přijde pro zemi tento impuls a že bude částí bytosti Višva-Karmanu – nebo jak praví Zarathustra, Ahura Mazdaa. A tak stálo již oné mystice před očima, že tento morální impuls, tato morální zemská atmosféra, vyjde od bytosti, kterou nazýváme Kristem, a v něho, v Krista skládala svou naději východní mystika.

Prostředky východní mystiky nestačily, aby si mohla učiniti o tom představu; ale dovedli si představit, co nastane jakožto následek této události. Dovedli si představit, že přijdou během 5000 let po osvětlení velikého Buddha čisté postavy akaše, ponořené do ohně, do slunečního světla, jakožto průvod toho, jež nelze poznati jen východní mystikou. Vskutku, nádherná představa: přijde něco, co umožní, že zčištěnou morální atmosféru bude procházeti syn světla a ohně naší země – ne ve fyzické, tělesné postavě, nýbrž jako čistá postava akaše - , že bude procházeti morální atmosférou země. Ale pak tu bude také učitel, 5000 let po osvětlení Gautama Buddha, jenž bude lidi učiti, jak nádherné postavy to jsou tyto čisté postavy ohně a světla. Tento učitel bude Maitreya Buddha, který vystoupí 3000 let po naší době, který bude moci člověka učiti o Kristově impulse.

Tak se spojuje východní mystika s křesťanským věděním Západu v krásnou, nádhernou jednotu. A ujasní se také to, že ten, který se objeví tři tisíce let po naší době jako Maitreya Buddha, bude vždy opět přicházeti vtělen na zemi jako Bodhisattva, jako následník Gautama Buddha. Jedním jeho vtělením byl sto let před počátkem naší

doby žijící Ješu ben Pandira. Individualita vtělená v Ješu ben Pandirovi je táž, která bude jednou Maitreya Buddhou a která se od století k století objevuje ve fyzickém těle a to ne ještě jako sám Buddha, nýbrž jako Bodhisattva. Také v naší době vychází od této individuality, která se stane jednou – ne nyní nýbrž jednou - Maitreya Buddhou, nejvýznamnější nauky o bytosti Kristově a o synech ohně Indů. To, dle čeho člověk může poznati toho, jenž se stane jednou Maitreya Buddhou, který se na rozdíl od synů ohně bude objevovati ve fyzickém těle jako Bodhisattva, dle toho, že bude především ve svém mládí vyrůstati tak, že nikdo nebude moci tušiti, jaká jest individualita v tomto člověku. Vždycky tomu bude tak, že ti, kteří tomu rozumějí, na takovém člověku poznají teprve mezi třicátým a třiatřicátým rokem, že je v něm Bodhisattva. Tu nastane něco jako záměna osobností. A Maitreya Buddha sám se dá lidstvu poznati právě ve třiatřicátém roce svého života. Jako Kristus Ježíš počal své dílo ve třicátém roce svého života, tak se dávají Bodhisattvové, kteří budou nadále zvěstovati Krista, poznati ve třiatřicátém roce svého života. A Maitreya Buddha sám, jenž bude velkými, mohutnými slovy, o nichž si dnes nemůžeme učiniti představu, jakožto přeměněný Bodhisattva zvěstovati velká tajemství bytí, bude mluvit řečí, která musí býti teprve stvořena, neboť dnes by žádný člověk nemohl najíti slova, jimiž bude kdysi Maitreya Buddha mluvit k lidem. Ještě se nemůže k lidem tak mluvit, protože k tomu není ještě fyzického nástroje. Nauky osvíceného nebudou do lidských duší vlévati jen nauky, nýbrž budou do nich vlévati morální impulsy. Taková slova nemůže ještě vysloviti fyzické hrdlo. Ta mohou být nyní jen v duchovém světě.

Anthroposofie jest přípravou pro všechno toto, co přijde v budoucnosti. Ti, kteří hledí vážně na vývoj lidstva, nechtějí, aby duševní vývoj zanikal, nýbrž aby pokračoval tak, aby se země nyní skutečně ve své duchové části osvobodila, aby mohla nechat hrubší část odpadnouti jako mrtvolu. Neboť lidé by mohli celé to dílo zkaziti. Ti, kteří chtějí, aby se vesmírné dílo zdařilo, necht' se propracují k porozumění spirituálního života, jež nazýváme dnes anthroposofií. Tak se stává anthroposofie povinností; poznání se stává něčím, co cítíme, něčím, naproti čemu máme odpovědnost. A když se naučíme takto cítiti a chtít, když cítíme za základě těchto vesmírných tajemství tak, že chceme býti anthroposofy, pak cítíme správně. Ale pak také nesmí být pro nás anthroposofie něčím, co uspokojuje naši zvědavost, nýbrž má se státi něčím, bez čeho nemůžeme žíti. Teprve když se tak stane, cítíme ve správném smyslu, teprve pak žijeme jako živé stavební kameny velké stavby, která má býti vybudována v duších lidí a která se může nad lidmi klenouti.

Tak jest anthroposofie zjevením pravých vesmírných zjevů, jak přistupují k člověku budoucnosti, k našim vlastním duším, ať již jsme ještě ve fyzickém těle nebo již mezi smrtí a novým životem. Tento převrat se nás dotkne, ať již jsme ještě v těle, nebo i když jsme fyzické tělo již odložili. Jenomže mají-li býti lidé dotčeni mezi smrtí a novým životem tím, co se tu děje, musí si již zde na zemi ve fyzickém těle osvojit porozumění pro tyto události. Pro ty, kteří si nyní ve fyzickém těle osvojí porozumění pro Krista, pro ty jest lhostejno, zda budou ještě žíti, až přijde chvíle zření Krista, nebo budou-li pak již za branou smrti. Ale ti, kteří nyní odmítají porozumění pro Krista, budou-li v době, kdy tato událost nastane, již za branou smrti, ti musí čekati až do příštího vtělení, neboť základ k tomu nemůže býti získán mezi smrtí a zrozením. Když

je však základ jednou položen, pokračuje, a Kristus je viditelný také mezi smrtí a novým zrozením. Pak se nám stává anthroposofie něčím čemu se učíme nejen pro fyzický život, nýbrž co má také cenu, když jsme fyzické tělo ve smrti odložili.

To jsem chtěl dnes říci pro porozumění člověku a jako pomůcku k odpovědění na mnohé otázky. Sebepoznání jest těžké, protože jest člověk tak složitou bytostí. A proto jest člověk tak složitou bytostí, že souvisí se všemi vyššími světy a bytostmi. Co jest v nás, jsou stínové obrazy velkého světa, a co jest naše organizace, naše fyzické, éterické a astrální tělo a naše já, co takto jsou naše články, to jsou pro božské bytosti světy. Co jest v nás fyzické, éterické, astrální tělo a naše já, jest jeden svět: druhý svět je svět vyšší, svět nebeský.

Pro božské duchové bytosti vyšších světů jsou vysoké duchové světy tělesnými články, jako pro nás čtyři články naší lidské bytosti. Proto jest člověk něco tak složitého, že je skutečným zrcadelným obrazem duchového světa.

To ho má dovésti k vědomí důstojnosti člověka. Ale tímto poznáním, že sice jsme obrazem, že však jsme ještě velmi vzdáleni toho, co máme býti - oklikou tohoto poznání si přivlastníme vedle důstojnosti člověka také pravou skromnost a pokoru naproti makrokosmu a jeho Bohům.